

یادداشت

از دشمنی تا روابط راهبردی؛

اسلام ذوالقدرپور

کارشناس مسائل بین‌الملل

دیپلماسی و اقتصاد دو مؤلفه سیاست‌گذاری خارجی مطلوب و موفق در چند سده اخیر بوده‌اند که انرژی‌گذاری فزاینده بر سیاست راهبردی داشتند. همان‌گونه که برسازی و پیدایش قدرت‌های بزرگ استعماری در سده‌های گذشته بر دو محور اقتصاد و دیپلماسی شکل گرفت. در قرن ۲۱ نیز هم‌سویی و هم‌افزایی متقابل دیپلماسی و تجارت در برسازی بازیگران برتر نظام جهانی آشکار شده است. روندی که قدرت‌های اقتصادی را با بازیگران کنشگر و بزرگ منطقه‌ای و جهانی ساخته است. دولت‌های عربی به خصوص حوزه جنوب خلیج فارس، قطر، امارات متحده عربی، کویت سیاست‌گذاری خارجی خود قرار داده‌اند و همواره منابع اقتصادی و تجارت را با دیپلماسی ترکیب و سیاست‌گذاری خارجی خود را شکل می‌دهند.

دولت‌های عرب جنوب خلیج فارس که ازجمله قدرت‌های اقتصادی نوپدید آسیا هستند، در دو دهه اخیر روابط راهبردی مطلوبی با دیگر بازیگران نظام جهانی برقرار کرده‌اند که زیربنای آن توان اقتصادی و تجارت این دولت‌های عربی بوده است. برآمدن قدرت‌های اقتصادی عربی مانند؛ عربستان، قطر، امارات متحده عربی، کویت و در آینده نزدیک عراق در سپهر ژئوپلیتیک منطقه‌ای و جهانی بر اساس توان اقتصاد و تجارت این کشورها با همه بازیگران نظام جهانی ازجمله ایالات متحده آمریکا و اسرائیل، مناسبات قدرت در آسیای جنوب غربی را دگرگون کرده و نقش راهبردی ژئوپلیتیک به این بازیگران داده است. نقش راهبردی منطقه‌ای و جهانی با زیربنای اقتصاد و تجارت پویا شیفتگی قدرت‌های بزرگ منطقه‌ای و جهانی مانند؛ چین، روسیه، اروپا و ایالات متحده آمریکا، ترکیه و... در برقراری روابط راهبردی با این کشورهای عربی را سبب شده است.

قدرت‌های بزرگی مانند چین و روسیه چنان در برقراری روابط با دولت‌های عرب جنوب خلیج فارس پیش رفتند که شریک استراتژیک خود در هندسه نوین نظم جهانی یعنی ایران را قربانی برخی منافع اقتصادی با اعراب کردند! برتری اقتصاد و تجارت دولت‌های عرب و همکاری فراگیر با دیگر بازیگران، گونه‌ای از هنر جنگ راهبردی در قرن کنونی را برساخت که ابزار قدرت‌نمایی و رقابت موفق با بازیگران منطقه‌ای مانند ایران، ترکیه، مصر و... شده، رویکرد مناسبات قدرت را دگرگون کرده است.

بخش مهم مناسبات قدرت در آسیای جنوب غربی در چند سال اخیر بر اقتصاد و تجارت دولت‌های عرب با اسرائیل استوار شده که ارتباط امن اسرائیل و اعراب را شکل داده و در محوره‌های زیر قلم تفسیر است؛

رقابت در قرن بیست و یکم افزون بر دانش روابط خارجی و دیپلماسی، به هنر سیاست خارجی نیز نیازمند است. هنر سیاست خارجی که مدیریت و راهبری تاکتیک‌ها و ابزارهای سیاست‌گذاری خارجی به شکلی سودمند را بر عهده دارد. هنر سیاست‌گذاری خارجی قرن ۲۱ را می‌توان هنر جنگ قرن ۲۱ دانست، زیرا سیاست خارجی عصر کنونی همانند سیاست جنگ سده‌های گذشته بر هستی و نیستی بازیگران اثرگذار است.

هنر جنگ قرن بیست و یکم بر اقتصاد و تجارت بین‌الملل استوار شده و تحریم‌های غرب علیه برخی دولت‌ها و فرصت‌های این تحریم‌ها برای برخی دولت‌های دیگر را می‌توان تاکتیک و ابزار اصلی هنر جنگ قرن ۲۱ برشمرد. تحریم‌های فراگیر پنج دهه اخیر غرب و ایالات متحده آمریکا علیه ایران، یکی از ابزارهای تاکتیکی بود که برای کنترل انقلاب اسلامی ایران طراحی و اجرا شده اما گذشت زمان به یک سیاست راهبردی برای تهدید ایران تبدیل شده است.

سیاستی که منافع بسیاری برای دولت‌های عربی منطقه، ترکیه و اسرائیل فراهم و آسیب‌های مهم به منابع و منافع راهبردی ایران وارد کرده است. منابع و منافع اقتصادی ایران در پارس جنوبی به سود قطر، در مسأله جزایر ایرانی خلیج فارس به سود امارات متحده عربی، در میدان‌های نفتی مشترک به سود عربستان سعودی، کویت و... مورد بیست و یکم پیامدهای تحریم‌هایی بوده که فرصت‌های راهبردی برای اعراب و اسرائیل فراهم کرده است. هم‌سویی منافع راهبردی دولت‌های عرب و اسرائیل از تهدید ایران در چند دهه گذشته یک ارتباط امن میان آنان شکل داده که این ارتباط امن بر اقتصاد و تجارت سودآور بنیان شده، سیاست راهبردی اسرائیل و اعراب برای ناتوانی ایران را در پوشش تجارت، پیش برده است. همان‌گونه که فرصت‌های اقتصادی و تجارت امن اسرائیل و برخی دولت‌های عربی پیامد تحریم ایران از سوی غرب بود. عادی‌سازی روابط اسرائیل و اعراب در چارچوب پیمان ابراهیم نیز نتیجه گذرگاه امن اقتصادی میان آنان بوده که روابط دوستانه آنان در اقتصاد را به سیاست دوستانه با عادی‌سازی روابط دو طرف گسترش داده است.

پیمان ابراهیم یا صلح قرن را می‌توان‌گذار امن دولت‌های عرب از روابط اقتصادی و تجارت پنهان با اسرائیل به تمام حلقه‌های روابط بین‌الملل آنان دانست، زیرا اقتصاد شکوفا و پتrodollarهای دولت‌های عرب تلاش فزاینده برای ورود به حوزه‌های دانش و فناوری نسل پنجم و ششم دارد. حوزه‌های هوش مصنوعی، بازار رمزارزها، تسلیحات نظامی نسل پنجم و ششم و... که بخش مهم آنها در اختیار اسرائیل با کانون‌های علمی و سیاسی این کشور قرار دارد ازجمله وابستگی و خدمات متقابل اسرائیل و دولت‌های عربی است که هنر جنگ قرن ۲۱ را در چشم‌انداز روابط دوستانه دو طرف نمایان ساخته است.

منافع اقتصادی پیمان ابراهیم برای دولت‌های کنونی طرف قرارداد، سبب شده تا برخی احزاب و دولت‌های عربی مانند لبنان، عراق و... نیز روندی پنهانی از عادی‌سازی روابط با اسرائیل را در چارچوب سیاست‌های داخلی همچون خلع سلاح گروه‌های مقاومت مانند حزب... لبنان، حشدالشعبی عراق و... را دستورکار سیاست‌گذاری جدید پستاهجم اسرائیل به ایران قرار دهند.

آرش نجفی رئیس کمیسیون انرژی اتاق بازرگانی ایران در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

چشم‌انداز اقتصادی

نگران کننده است

کشور نیازمند نقشه استراتژیک برق است

تاب‌آوری اقتصاد وصنعت کشور پایین آمده است

می‌شود. سخت‌گیری‌هایی که در ارتباط با کشورهای دیگر انجام می‌دهیم و از سوی دیگر سخت‌گیری‌هایی که در استفاده از تکنولوژی‌های روز دنیا انجام می‌دهیم باعث شده ساختارهای اقتصادی را روزبه‌روز فرتوت و ضعیف و نحیف کرده است. ادامه این وضعیت باعث خواهد شد که ما در صنعت با چالش‌های جدی‌تری مواجه شدیم که این وضعیت نگران کننده خواهد بود. این نکته را نیز باید در نظر داشت که صنعت هنگامی که لاغر و نحیف می‌شود، این احتمال وجود دارد که ناگهان تاب‌آوری خود را از دست بدهد و فرو بشکند. بدون تردید این وضعیت نگران کننده خواهد بود.» در ادامه ماحصل این گفت‌وگو را می‌خوانید.

آرمان ملی: عمق بحران انرژی در ایران در شرایط کنونی به چه میزان است؟ اقتصاد انرژی در ایران با چه مخاطراتی مواجه است و از همه مهم‌تر اینکه تاب‌آوری اقتصاد ایران نسبت به بحران انرژی با توجه به چشم‌انداز موجود به چه میزان است؟ آیا اقتصاد و انرژی ایران تاب‌آوری چالش‌های بیشتر را در آینده دارند و اگر چنین وضعیتی وجود نداشته باشد یا چه چشم‌اندازی مواجه هستیم؟ «آرمان ملی»: برای پاسخ به این سوالات و تحلیل و بررسی ابعاد مختلف اقتصاد انرژی در ایران با دکتر آرش نجفی رئیس کمیسیون انرژی اتاق بازرگانی ایران گفت‌وگو کرده است. نجفی معتقد است: «قطعاً مسیری که باید طی کنیم این نیست که در شرایط کنونی انجام

باید با کشورهای همسایه تبادل انرژی داشته باشیم.

این مسأله نشان می‌دهد

که ما علاوه بر اینکه باید در زمینه تأمین

و تولید برنامه‌ریزی کنیم، باید در برای

توزیع نیز نقشه راه روشن و دقیق

داشته باشیم

انرژی یک کارآمدی ویژه ایجاد کنیم.

این کارآمدی ویژه در چه شرایطی محقق می‌شود و آیا

در این مسیر حرکت می‌کنیم؟

قطعاً مسیری که باید طی کنیم این نیست که در شرایط

کنونی انجام می‌شود. برخی سخت‌گیری‌ها در ارتباطات

بین‌المللی و نیز سخت‌گیری‌هایی که در استفاده از

تکنولوژی‌های روز دنیا اعمال می‌کنیم، هر یک به شکلی

باعث شده ساختارهای اقتصادی روزبه‌روز فرتوت، ضعیف

و نحیف شود. ادامه این وضعیت باعث خواهد شد که ما

در صنعت با چالش‌های جدی‌تری مواجه شدیم که این

وضعیت نگران کننده خواهد بود. این نکته را نیز باید در

نظر داشت که صنعت هنگامی که لاغر و نحیف می‌شود

این احتمال وجود دارد که ناگهان تاب‌آوری خود را از دست

بدهد و فرو بشکند. بدون تردید این وضعیت نگران کننده

خواهد بود.

این نگرانی در شرایط کنونی وجود دارد و تاب‌آوری

اقتصاد وصنعت کشور پایین آمده است؟

متأسفانه پاسخ به این سوال مثبت است و در شرایط کنونی

ما با این وضعیت مواجه هستیم. اگر مآینده نگران به شرایط

نگاه نکنیم و بر دیپلماسی انرژی تمرکز نکنیم و روش‌های

دیپلماتیک را با تصمیم‌های مهم ترکیب نکنیم، اتفاقی که

در رنگزور رخ داد می‌تواند در لایه‌های دیگر نیز رخ بدهد. ما

باید بپذیریم که همه تصمیماتی که گرفته‌ایم درست نبوده

برخی سخت‌گیری‌ها در ارتباطات

بین‌المللی و نیز سخت‌گیری‌هایی که در

استفاده از تکنولوژی‌های روز دنیا اعمال

می‌کنیم، هر یک به شکلی باعث شده

ساختارهای اقتصادی روزبه‌روز فرتوت،

ضعیف و نحیف شود

علی بیگدلی:

ترامپ بدون دادن امتیاز به اوکراین آن‌ها را وادار به صلح با روسیه خواهد کرد

کشور را شامل می‌شود، به روسیه ملحق خواهد شد. وی افزود: علاوه بر این، پوتین خواهد این است که ترامپ تضمین دهد که اوکراین به عضویت ناتو در نخواهد آمد و کمک‌های تسلیحاتی به این کشور نیز متوقف شود. به نظر می‌رسد که ترامپ با تمام این خواسته‌های رئیس‌جمهور روسیه موافقت خواهد کرد و در مقابل، هیچ امتیاز خاصی را به اوکراین و اروپا نخواهد داد و شاید تنها با سرمایه‌گذاری در معادن اوکراین، به توسعه اقتصادی آن کمک کند. بیگدلی ادامه داد: البته خبرگزاری فرانسه مدعی شده است که ترامپ پس از دیدار

با پوتین، طی تماسی با زلنسکی به او قول داده است که در صورت موافقت با صلح با روسیه، اجازه می‌دهد اوکراین علی‌رغم عدم عضویت در ناتو، بتواند از مزایای بند ۵ این پیمان (بر اساس این بند، حمله به یک عضو ناتو، حمله به تمام اعضا تلقی می‌شود) بهره‌مند شود. حتی اگر چنین ادعایی درست باشد هم باید گفت حرف ترامپ کاملاً بی‌جاست، زیرا به لحاظ حقوقی، تنها او خواهد کرد و در مقابل، هیچ امتیاز خاصی را به اوکراین و اروپا نخواهد داد و شاید تنها با سرمایه‌گذاری در معادن اوکراین، به توسعه اقتصادی آن کمک کند. بیگدلی ادامه داد: البته خبرگزاری فرانسه مدعی شده است که ترامپ پس از دیدار

گزارش

سفر پرنشکبان به ارمنستان

از تعمیق مناسبات دوجانبه

تأثیت ملاحظات ایران در قفقاز

رئیس‌جمهور روز گذشته به ارمنستان رفت... مهدی سنایی مشاور سیاسی رئیس‌جمهور در مطلبی که در صفحه شخصی خود در فضای مجازی، تقویت مناسبات فیما بین به‌ویژه در عرصه تجاری و امضای اسنادی در این راستا را از جمله اهداف این سفر عنوان کرد. این سفر به‌ویژه در شرایطی که توافق درمورد راهگذا ر زنگزور میان ایران و باکو با واسطه‌گری آمریکا و شخص ترامپ نگرانی‌هایی را درمورد مرزهای شمالی کشور ایجاد کرده، بسیار حائز اهمیت بوده و در تثبیت موقعیت ایران در منطقه قفقاز تأثیر بسزایی خواهد داشت. همچنین از آنجاکه تقویت دیپلماسی همسایگی جزء اولویت‌های سیاست خارجی دولت چهاردهم به حساب می‌آید، این سفر در چارچوب تعمیق روابط دو جانبه با همسایه شمالی نیز قابل توجه است. ایران و ارمنستان از دیرباز روابط دوستانه‌ای با هم داشته‌اند؛ تنها چند ماه بعد از اعلام استقلال ارمنستان از شوروی سابق، جمهوری اسلامی ایران در تاریخ بیست و پنجم دسامبر ۱۹۹۱ استقلال این کشور را به رسمیت شناخت، و وجود مرزهای مشترک و نیز اشتراکات فرهنگی فراوان میان ملت‌های کشور از همان آغاز سبب ایجاد روابط سازنده دو کشور شده است. حضور مهاجران زیادی از جامعه ارمنه در شهرهای مختلف ایران و تعامل قابل قبول آنها با ایرانیان نیز گواه روابط گرم و پایدار جمهوری اسلامی ایران و ارمنستان بوده و نقش قابل توجهی در تبادلات فرهنگی، تجاری و حتی سیاسی دو طرف داشته است. از طرفی وجود تنش‌های منطقه‌ای بین ارمنستان و برخی همسایگانش از جمله آذربایجان و ترکیه در مناقشه قره‌باغ این کشور را بیش از پیش به‌گسترش و ارتقاء مناسبات خود با جمهوری اسلامی ایران به‌همراه یک قدرت منطقه‌ای تأثیرگذار و با ثبات سوق داده است. همه این موارد گواه آن است که مناسبات دو کشور در حوزه‌های متعدد سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و حتی امنیتی ظرفیت‌های زیادی برای گسترش داشته و این مهم در دستور کار مقامات دو کشور قرار گرفته و چنان‌که ذکر آن رفت یکی از اهداف سفر رئیس‌جمهور نیز به حساب می‌آید. اما آنچه در شرایط فعلی بیش از هر چیز موضوعیت داشته و چه بسا هدف اصلی سفر در این مقطع نیز به شمار می‌آید، همانند آنکه اشاره شد موضوع توافق موسوم به صلح میان ارمنستان و آذربایجان و ایجاد کریدور ترانزیتی است که به اعتبار واسطه‌گری آمریکا در این موضوع «مسیر ترامپ» نام گرفته است. از آنجاکه نگرانی‌هایی در ایران وجود دارد که این مسیر به نوعی کارکرد «الان زنگزور» را داشته که با تغییر ژئوپلیتیک منطقه موجب تضعیف مسیر ترانزیتی ایران و خدشه‌دار شدن موقعیت ایران در منطقه قفقاز، و حضور بازیگران فرامنطقه‌ای را در مرزهای شمالی ما فراهم آورد، هر سه‌زا خطوط قرمز ایران به حساب می‌آیند شفاف‌سازی مفاد این توافق و نیز اعلام صریح مواضع جمهوری اسلامی ایران از جانب رئیس‌جمهور به عنوان عالی‌ترین مقام سیاسی کشور پس از مقام معظم رهبری، تأثیر بسزایی در احاطه این ملاحظات در هر توافق و قراردادی خواهد داشت. با اینکه طرف ارمنستانی نسبت به در نظر گرفتن موارد مدنظر جمهوری اسلامی ایران در این توافق اطمینان داده است و نیکول پاشینیان نخست‌وزیر ارمنستان، دوشنبه (۲۰ مرداد)، در تماس تلفنی با رئیس‌جمهور (۲۰ مرداد)، تأکید کرده ما هیچ توافقی را به امضا نمی‌رسانیم مگر آنکه از رعایت منافع، ملاحظات و حساسیت‌های کشور دوست و همسایه ایران اطمینان کامل حاصل شود، پزشکبان به او متذکر شده مراقب باشند این مسیر، واقعا مسیر صلح و توسعه باشد، نه ابزاری برای تحقق اهداف سلطه‌جویانه بیگانگان. پاشینیان در گفت‌وگو با پزشکبان با تأکید بر اینکه روابط و همکاری با جمهوری اسلامی ایران برای ارمنستان از جایگاه خاص و متمایز برخوردار است، تصریح کرد: ارمنستان روابط خود با ایران را راهبردی می‌داند و تمامی تصمیمات و اقدامات مهم با مشورت و هماهنگی دوجانبه اتخاذ خواهد شد. ما شفافیت و صداقت را به عنوان اصول بنیادین در این روابط قرار داده‌ایم و این رویکرد همواره پایدار خواهد بود. رئیس‌جمهور کشورمان نیز نسبت به هوشیاری و مراقبت ویژه در قبال اقدامات احتمالی طرف آمریکایی که ممکن است تحت پوشش سرمایه‌گذاری اقتصادی و ادعای تأمین صلح، اهداف سلطه‌طلبانه‌ای را در منطقه قفقاز دنبال کند، هشدار داد.

حکیم مشروط ایران

در همین راستا سیدعباس عراقچی وزیر امور خارجه کشورمان نیز در گفت‌وگو با همتای ارمنی خود با اشاره به ملاحظات ایران درخصوص مسیرهای ارتباطی و رفع انسداد شبکه‌های مواصلاتی، تأکید کرد این مسیر نباید موجب تغییر ژئوپلیتیک منطقه یا قطع دسترسی ایران به سایر مسیرهای مواصلاتی شود و در هر تصمیم و اقدامی باید احترام به حاکمیت ملی و تمامیت ارضی کشورها کاملاً رعایت شود. فاطمه مهاجرانی سخنگوی دولت نیز در یادداشتی ضمن حمایت مشروط جمهوری اسلامی ایران توافق مذکور، تصریح کرد: جمهوری اسلامی ایران بر سه اصل خدشه‌ناپذیر، حفظ حاکمیت کامل کشورها بر سرزمین خود، دفاع از تمامیت ارضی همه کشورهای منطقه، و مخالفت قاطع با هر تغییر در مرزهای بین‌المللی تأکید دارد.